

Rapport från inspektion den 14 februari 2024 av Överförmyndarnämnden i Österåker

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) riktar kritik mot Överförmyndarnämnden i Österåkers kommun (nämnden) på följande punkter:

- Bristfällig granskning av årsräkningar
- Bristfällig hantering av överklagade arvodesbeslut

Inledning

Länsstyrelsens inspektion har skett genom ett platsbesök på nämndens kansli den 14 februari 2024. Inspektionen genomfördes genom att Länsstyrelsen inledningsvis granskade nämndens register över ställföreträdarskap. Vid tillsynsbesöket granskades därefter 30 akter. Se bilaga med information om vilka akter som har granskats.

Nämnden yttrade sig över ett utkast av rapporten den 14 juni 2024. Efterföljande sammanträde hölls den 18 juni 2024. På sammanträdet deltog Kenneth Netterström och Anna-Maria Tipper från nämnden och Carina Attlin och Ulf Jontalar från nämndens kansli. Från Länsstyrelsen deltog Anton Tysklind och Maria Askerlund.

Om Länsstyrelsen funnit anledning att kommentera nämndens handläggning tar vi upp det i rapporten.

Uppföljning av föregående rapport

I rapporten från föregående inspektion [dnr 7724-2023] riktade Länsstyrelsen kritik mot nämnden på följande punkter:

- Bristfällig motivering av beslut
- Ändring av arvodesbeslut till nackdel för huvudmannen

- Bristfällig motivering av beslut och diarietföring

Motivering av beslut har följts upp vid årets inspektion.

Aktgranskning med kritik

Bristfällig granskning av årsräkningar

Sammanfattning av granskningen

I akt 2010039 och 2001037 gällande två godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB noterade Länsstyrelsen följande.

Akt 2010039

Den 27 februari 2023 skickade gode mannen in årsräkningen avseende år 2022. Nämnden började granska årsräkningen den 19 september 2023 genom att begära in kontouppgifter från huvudmannens bank. Nämnden granskade årsräkningen utan anmärkning med korrigering den 12 december 2023. Då hade nämnden inte fått några handlingar från banken.

Akt 2001037

Årsräkningen avseende år 2022 inkom den 23 februari 2023. Nämnden begärde in kompletterande uppgifter direkt från banken och gjorde utifrån det korrigeringar i årsräkningen. Korrigeringarna innebar en ökning i årsräkningens omsättning på cirka 245 000 kronor. Nämnden kommunicerade inte korrigeringarna till gode mannen innan årsräkningen granskades utan anmärkning den 13 december 2023.

Länsstyrelsens bedömning

Regeln i 9 § FL om snabb och enkel handläggning ska vara vägledande i samtliga ärenden hos överförmyndaren. En snabb handläggning hos överförmyndaren är av rättssäkerhetsskäl viktig för den enskilde som annars kan riskera att hens personliga eller ekonomiska förhållanden försämrats.

Justitieombudsmannen har i ett beslut (dnr 5172–2008) anfört följande.

Av utredningen framgår följande. Göran F. gav den 27 februari 2008 in en årsräkning avseende 2007 för granskning till överförmyndaren. Den 17 juli 2008 förelades Göran F. att inkomma med kompletteringar. Granskningen

av årsräkningen var slutförd den 8 oktober 2008. Den tid som gick åt för att granska årsräkningen uppgick således till drygt sju månader. Föreläggande om att komplettera årsräkningen skickades först nästan fem månader efter det att årsräkningen hade getts in. Överförmyndaren kan enligt min bedömning inte undgå kritik för långsam handläggning av Göran F:s årsräkning.

Länsstyrelsen kan konstatera att nämndens handläggning överlag gällande granskning av årsräkningar sker inom en acceptabel tid. I de redovisade akterna har granskningen dock tagit särskilt lång tid.

Länsstyrelsen finner det också anmärkningsvärt att nämnden i akt 2010039 funnit anledning att begära in handlingar från huvudmannens bank men att årsräkningen, trots att de begärda handlingarna inte inkommit, kunnat granskas utan anmärkning tre månader senare.

Gällande korrigeringen av årsräkningen i akt 2001037 gör nämnden följande bedömning.

Förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet står enligt 12 kap. 9 § FB under överförmyndarens tillsyn och överförmyndaren ska enligt 16 kap. 3 § st. 1 FB granska deras verksamhet med ledning av de förteckningar, årsräkningar, sluträkningar samt andra handlingar och uppgifter angående förvaltningen som har lämnats. Granskningen av bl.a. årsräkningar utgör därför en central del av överförmyndarens tillsyn över ställföreträdare.

Justitieombudsmannen har i beslut den 8 december 2009 (dnr 5955-2009) uttalat bl.a. följande angående en överförmyndares granskning av förteckningar och årsräkningar.

”[...] Om för stora ändringar görs utan medverkan av ställföreträdaren är det risk att straff- och skadeståndsansvaret urholkas. Det är i dessa fall bättre att ställföreträdaren ombeds att ge in en skriftlig komplettering.”

Länsstyrelsen vill framhålla följande. Om nämnden vid granskning av t.ex. en årsräkning finner att den är allt för bristfälligt ifylld bör nämnden i första hand begära att ställföreträdaren kompletterar årsräkningen. Det är ställföreträdaren, inte överförmyndaren, som ska upprätta årsräkningen. Ett alternativ vid korrigerig av årsräkning är att återsända de korrigerade uppgifterna till ställföreträdaren för overseende, låta denne ta ställning till uppgifterna och vid godkännande underteckna dem på heder och samvete. Om en ställföreträdare inte klarar av att upprätta årsräkningen kan det också finnas anledning för nämnden att

överväga andra åtgärder, till exempel att granska årsräkningen med anmärkning eller pröva frågan om personen är lämplig att inneha uppdraget.

Länsstyrelsen riktar kritik mot nämnden för den långa handläggningstid i de aktuella akterna. Länsstyrelsen uppmanar också nämnden att se över sina rutiner för granskning av årsräkningar.

Bristfällig hantering av överklagade arvodesbeslut

Sammanfattning av granskningen

Länsstyrelsen noterade följande gällande omprövning av arvodesbeslut.

Akt 2021156

Nämnden beslutade om arvode till gode mannen den 7 mars 2023. Gode mannen överklagade beslutet den 27 mars 2023. Nämnden omprövade beslutet den 29 mars 2023. Det framgår inte på det nya arvodesbeslutet att det är fråga om ett beslut som omprövats eller enligt vilken bestämmelse omprövningen har gjorts. I ett följebrev till beslutet skriver nämnden att beslutet omprövats i enlighet med 37 § FL.

Akt 2020091

Efter att huvudmannen avlidit beslutade nämnden den 31 augusti 2022 om arvode till gode mannen. Enligt beslutet skulle huvudmannens dödsbo stå för hela arvodeskostnaden. Den 19 maj 2023 skickade gode mannen in en hemställan om att beslutet från sommaren tidigare ska omprövas på grund av brist i boet. Nämnden omprövade beslutet till att kommunen skulle stå för hela arvodet den 30 maj 2023. Vid Länsstyrelsens inspektion fanns det omprövade beslutet inte i akten och det hade heller inte skickats vidare till tingsrätten.

Akt 2016107

Efter att huvudmannen avlidit beslutade nämnden om arvode till förvaltaren den 16 oktober 2023 om arvode till gode mannen. Enligt beslutet skulle huvudmannens dödsbo stå för hela arvodeskostnaden. Förvaltaren överklagade beslutet den 31 oktober 2023. Nämnden omprövade beslutet till att kommunen skulle stå för hela arvodet den november 2023. Det framgår inte på det nya arvodesbeslutet att det är fråga om ett beslut som omprövats eller

enligt vilken bestämmelse omprövningen har gjorts. Det nya beslutet och överklagan skickades inte vidare till tingsrätten.

Akt 2016179

Nämnden beslutade om arvode till gode mannen den 2 oktober 2023. Gode mannen överklagade beslutet den 13 oktober 2023. Nämnden omprövade beslutet samma dag. Det framgår inte på det nya arvodesbeslutet att det är fråga om ett beslut som omprövats eller enligt vilken bestämmelse omprövningen har gjorts.

Länsstyrelsens bedömning

Om ett överklagande av nämndens beslut inkommer i rätt tid och det inte kan ändras inom ramen för bestämmelserna i 36, 37 eller 38 §§ FL, ska det överlämnas till överinstansen (se 46 § FL). Enligt JO ligger det i sakens natur att överlämnandet av överklagandet måste ske utan dröjsmål och JO har vid flera tillfällen uttalat att tiden som regel inte bör överstiga en vecka (se bl.a. JO 1995/96 s. 314).

En myndighet som finner att ett beslut, som den har meddelat som första instans, är uppenbart felaktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning ska ändra beslutet om det kan ske snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part (se 38 § FL). I akt 2021156 har nämnden uppgett att beslutet ändrats med stöd av 37 § FL. 37 § FL är inte tillämplig på ett beslut som redan överklagats.

Vad som sagts i avsnitt ovan gällande motivering av beslut, gäller även omprövade beslut. Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se till att även dessa beslut innehåller tillämpliga lagrum och en motivering (se 32 § FL).

Två av besluten har inte skickats vidare till tingsrätten. Nämnden har därmed inte fullföljt vad som föreskrivs i 46 § FL. Länsstyrelsen riktar kritik mot nämnden i detta avseende och uppmanar nämnden att se över sina rutiner gällande hantering av överklagade beslut.

Aktgranskning utan kritik

Bristfälliga motiveringar av arvodesbeslut

Sammanfattning av granskningen

Länsstyrelsen kritiserade nämnden för bristfälliga motiveringar i sina beslut 2023. Länsstyrelsen följde upp utformningen av nämndens beslut vid årets inspektion.

I flera akter, bland annat akt 1993007, 2020149, 2001037 och 2021080, konstaterade Länsstyrelsen att nämndens arvodesbeslut saknar hänvisning till lagrum

Länsstyrelsens bedömning

Bestämmelsen i 32 § förvaltningslagen (2017:900) (FL) anger att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, ska innehålla en klagande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande. I förarbetet till bestämmelsen framgår att motiveringsskyldigheten i praktiken gäller för alla beslut som är överklagbara och att undantagsregeln ska tolkas snävt. För att det kunna göras undantag krävs att det för myndigheten, vid en objektiv bedömning, ska i princip framstå som självklart att någon motivering inte är behövlig. Se prop. 2016/17:180 sida 186 ff.

Länsstyrelsen riktade kritik mot den bristfälliga utformningen av nämndens beslut vid inspektionerna 2021 och 2023 samt påpekade det 2022. Trots detta kan Länsstyrelsen vid årets inspektion se att nämndens arvodesbeslut genomgående saknar hänvisning till lagrum. Länsstyrelsen riktar därför kritik mot nämnden i detta avseende och uppmanar nämnden att se över motiveringen av samtliga beslut.

Dokumentation

Sammanfattning av granskningen

I akt 2021152 gällande ett förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande.

Akten kom från en överförmyndare i en annan kommun den 10 december 2021. Samma dag efterfrågade nämnden tillgångsförteckning från den gamla överförmyndaren då det framkommit att barnet har tillgångar som överstiger åtta prisbasbelopp. Nämnden fick då information om att ingen förteckning skickats in. Nämnden skickade sen en anmodan om årsräkning till förmyndaren den 16 december 2021. Det har sen inte hänt något i akten avseende förteckning eller årsräkning.

Vid inspektionen ställde Länsstyrelsen frågan om hur nämnden resonerat i ärendet. Nämnden uppgav då att man räknat ihop barnets tillgångar och gjort bedömningen att tillgångarna trots allt inte överstiger åtta prisbasbelopp. Nämnden har därför bedömt att förmyndaren inte är redovisningsskyldig. Varken uträkningen eller bedömningen finns dokumenterade i akten.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 27 § FL ska en myndighet som får uppgifter på något annat sätt än genom en handling snarast dokumentera dem, om de kan ha betydelse för ett beslut i ärendet. Det ska framgå av dokumentationen när den har gjorts och av vem. God dokumentation bör också omfatta sådant som anger och förklarar myndighetens ställningstagande.

Om det inkommer uppgifter som har betydelse för ett beslut i ärendet eller om nämnden gör ett ställningstagande eller bedömning i en fråga ska nämnden dokumentera uppgifterna i en tjänsteanteckning som tillförs akten. Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner.

Övrigt

Inget att notera

Rapporten har upprättats av Anton Tysklind och Maria Askerlund

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndarnämnden

Kommunfullmäktige

Kommunstyrelsen

Kommunrevisorerna

Justitieombudsmannen – Jokansli2@jo.se

Granskade akter

Godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB

1993007, 2010039, 2001037, 2012076, 2019083, 2018107, 2021143,
2022049, 2021156, 2020091, 2016187, 2016179

Förvaltarskap

2023086, 2020149, 2023032, 2014047, 2020137, 2023065, 2008059,
2016107

Godmanskap och förvaltarskap

2013101*

Förmynderskap

202027, 2019082, 2013097, 2021080, 2023064, 2023063, 2019121,
2021152

Godmanskap enligt 11 kap. 3 § FB

2019116

* = Akter granskade på grund av klagomål mot
överförmyndarnämnden som inkommit till Länsstyrelsen.